

Oprit 14 – naar een schooltraject zonder snelheidsbeperkingen

Algemene bevindingen

31 januari 2013 – Commissie Onderwijs Vlaams Parlement



Aanpak

- ▶ 'Strategisch Basis Onderzoek' (IWT Vlaanderen - Agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie) - 2009-2012
- ▶ Belangrijke maatschappelijk doel
 - ▶ In samenspraak met grote groep stakeholders (80-tal, overleg 2 maal per jaar)
- ▶ 4 onderzoeksgroepen & 3 universiteiten:
 - ▶ CeMIS (UA), HIVA, IMMRC (KULeuven), SDL (UG)
 - ▶ 4 jaar, meer dan 10 onderzoekers
- ▶ Valorisatie-acties:
 - ▶ Presentaties bevindingen -> afsluitende conferentie
 - ▶ Web-instrument, fact sheets, ...
 - ▶ Overleg met stakeholders (GO!, Genk, Antwerpen, Commissie onderwijs ...)

Aanpak

- ▶ Focus op 2^{de} graad secundair onderwijs in Vlaanderen
- ▶ 3 steden in Vlaanderen: Antwerpen, Gent, Genk
- ▶ Onderzoek in school en (bredere) thuisomgeving
- ▶ Jongeren van Chinese, Marokkaanse, Poolse, Turkse en Vlaamse origine
- ▶ Onderzoeksthema's: succes, betrokkenheid, engagement, identificatieprocessen, stigmatisering, taal en sociale netwerken
- ▶ Overkoepelende hypothese: congruentie tussen thuis en schoolomgeving

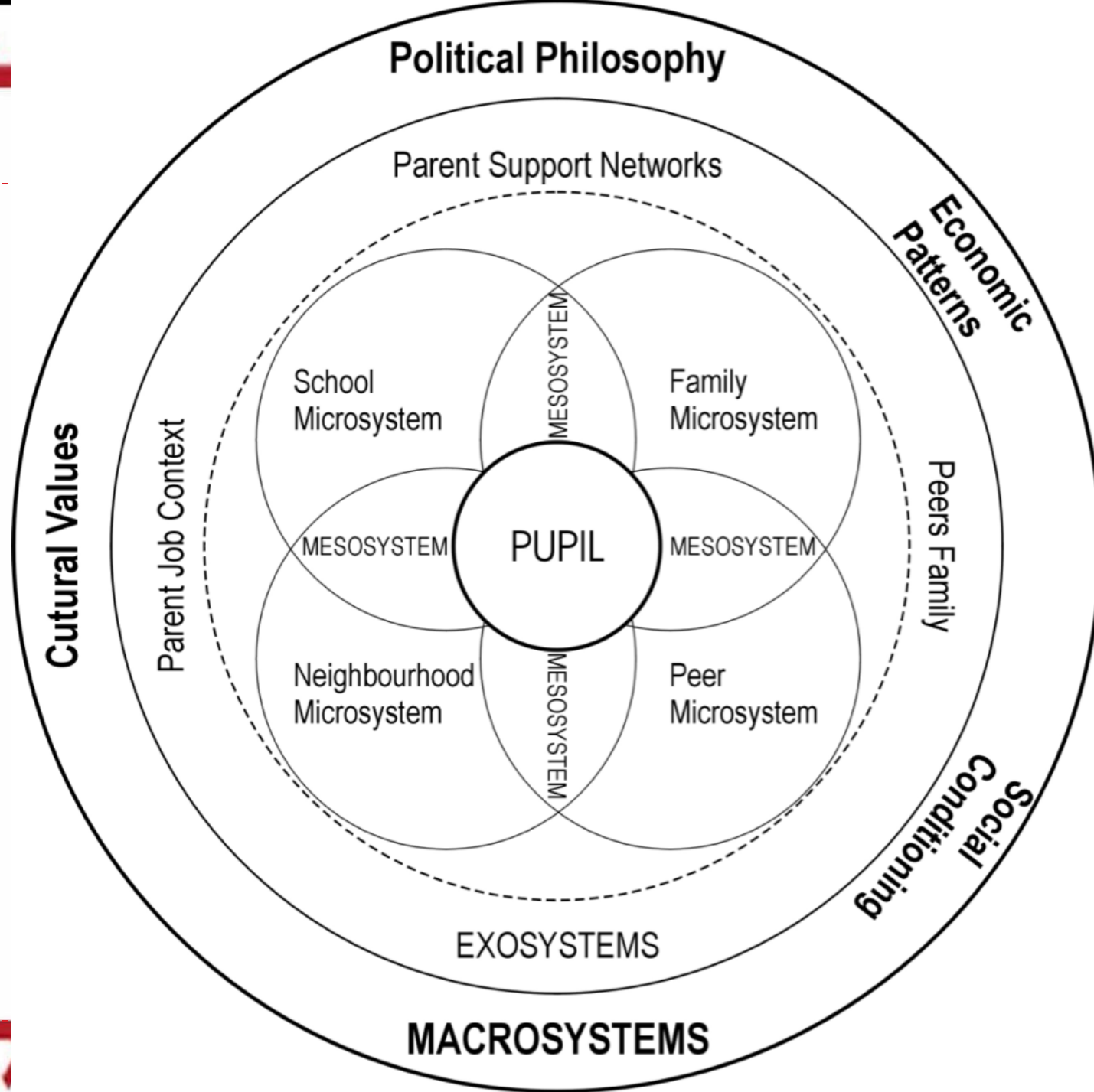
Aanpak

► Survey

- populatie survey 2de graad secundair
 - in 90 scholen in Antwerpen, Gent, Gent
 - meer dan 11000 leerlingen

► Kwalitatieve methodologie

- in 9 scholen, in Antwerpen, Gent, Genk
 - Meerdere diepte-interviews met 110 leerlingen, hun ouders en peers (focus groepen, foto's, vignettes, ...)
 - Interviews met schoolpersoneel zoals leerkrachten, directeurs, zorgbegeleiders, ... (focus groepen, dagboeken, ...)
 - Gedurende 2 jaar
 - Extra scholen voor Chinese leerlingen



Een veelheid aan thema's en invalshoeken

Sociale
ongelijkheid

Diversiteit
en identiteit

Discoursen
en praktijk

Curriculum
aanpassing

Verzoenen van
perspectieven

Kritische
pedagogie

Stigma

Agency en
structuur

Deficiet
denken

Succes of falen

Netwerken

Socio-
economische
status

Migratie-
achtergrond

Meertaligheid

Model
minderheid

Alternatieve
hulpbronnen

Middenklasse

Subtractief
of
Additief

Draagvlak
creëren

Doelen en
verwachtingen

Sociale reproductie theorie

**Sociale
ongelijkheid**

Diversiteit
en identiteit

Discoursen
en praktijk

Curriculum
aanpassing

Verzoenen van
perspectieven

Kritische
pedagogie

Stigma

**Agency en
structuur**

Deficiet
denken

Succes of falen

Netwerken

**Socio-
economische
status**

**Migratie-
achtergrond**

Meertaligheid

Model
minderheid

Alternatieve
hulpbronnen

Middenklasse

Subtractief
of
Additief

Draagvlak
creëren

Doelen en
verwachtingen

‘Tastbare’ theorieën

Sociale
ongelijkheid

Diversiteit
en identiteit

**Discoursen
en praktijk**

Curriculum
aanpassing

Verzoenen van
perspectieven

**Kritische
pedagogie**

Stigma

Agency en
structuur

**Deficiet
denken**

Succes of falen

Netwerken

Socio-
economische
status

Migratie-
achtergrond

Meertaligheid

**Model
minderheid**

Alternatieve
hulpbronnen

Middenklasse

**Subtractief
of
Additief**

Draagvlak
creëren

Doelen en
verwachtingen

Kernthema's Oprit 14

- ▶ Succesvol zijn of falen in het onderwijs
- ▶ Taal in de school- en community-context
- ▶ Identificatieprocessen en stigmatiseringsprocessen in het onderwijs
- ▶ De invloed van sociale netwerken en sociaal kapitaal op de onderwijsloopbaan: supplementair onderwijs
- ▶ Valorisatie-acties

Succesvol zijn of falen in het onderwijs

Sociale
ongelijkheid

**Diversiteit
en identiteit**

Discoursen
en praktijk

Curriculum
aanpassing

Verzoenen van
perspectieven

Kritische
pedagogie

Stigma

**Agency en
structuur**

**Deficiet
denken**

**Succes of
falen**

Netwerken

Socio-
economische
status

Migratie-
achtergrond

Meertaligheid

**Model
minderheid**

Alternatieve
hulpbronnen

Middenklasse

**Subtractief
of
Additief**

Draagvlak
creëren

Doelen en
verwachtingen

Congruentie tussen school en thuis

- ▶ Onderwijs is cruciaal
 - ▶ Zelfs bij meest gestigmatiseerde leerlingen (T & M – BSO)
- ▶ Het doel is hetzelfde: behoud van positie of opwaartse sociale mobiliteit
 - ▶ Extrinsiek
 - ▶ Intrinsiek
- ▶ De weg er naartoe verschilt
 - ▶ Diverse perspectieven
 - ▶ Subtractieve of additieve benadering
- ▶ Deconstructie van sociale en mentale structuren

Deconstructie van succes/falen

- ▶ De leerling moet het doen ... (Agency)
 - ▶ Motivatie, goede keuze maken, talent hebben: 'het willen' – **meritocratisch ideaal**

*“We moeten es wat stoppen met extra euhm tijd en moeite te stoppen in leerlingen uit 3de, 4de generatie allochtonen. Sorry maar dat zijn voor mij geen allochtonen, dat zijn Belgen punt. En die zouden in **principe genoeg geïntegreerd moeten zijn om te weten van ‘hey ik moet hier studeren’**. En als ze dat niet willen doen, voor mij niet gelaten maar dan moeten ze bij mij nadien ook niet komen klagen.” (Leerkracht)*

Deconstructie van succes/falen

- ▶ ...maar het gezin of de cultuur bepaalt?
(Structuur)
 - ▶ Weinig interesse, ondersteuning, taal

*“Dat als wij een leerling hebben van **ouders van allochtone origine dat die cultuur heel anders is thuis**. Daar wordt al heel vaak gezegd dus de school moet z’n plan trekken, zij moeten ervoor zorgen dat onze zoon of dochter leert [...] terwijl ja dat met de autochtone bevolking minder hebt. Die gaan wel echt es de agenda openslaan. Ik denk dat dat meer zit, dus **die cultuur van studeren zit meer in in Westerse culturen**, noem het gelijk je wil, dan bij de allochtone gemeenschap.” (Leerkracht)*

Deconstructie van succes/falen

- ▶ Maar het gezin of de cultuur bepaalt? (Structuur)
 - ▶ Model minority

*R: “ja, en dat was al duidelijk van de eerste week dat hij [Chinese leerling] hier zat, dat was **iemand die enorm gefocust was op ik moet dit, ik wil dat**. Ook voor zichzelf heel streng was.”*

I: “Die discipline had?”

*R: “ja, die echt discipline had **zoals het in China vaak moet** [...] ja, als je ziet: **Olympische Spelen**, trainingen en sport. Maar dat is iemand die zichzelf dat wil en dat vind ik eigenlijk heel tof.” (leerkracht)*

Deconstructie van succes/falen

- ▶ De rol van school(personeel) hierin? (Agency? Structuur?)
 - ▶ Moeilijk om studieadvies te geven
 - ▶ 'Structurele' aanpassingen
 - ▶ Strenger zijn tav leerlingen, ouders
 - ▶ Overspoeld en ontbreken van nodige 'instrumenten'
- ▶ **Integratie-cluster**
- ▶ SES-cluster
- ▶ Schoolcluster

Taal in de school- en thuisomgeving

Sociale
ongelijkheid

**Diversiteit
en identiteit**

Discoursen
en praktijk

Curriculum
aanpassing

Verzoenen van
perspectieven

Kritische
pedagogie

Stigma

Agency en
structuur

Deficiet
denken

Succes of falen

Netwerken

Socio-
economische
status

Migratie-
achtergrond

Meertaligheid

Model
minderheid

Alternatieve
hulpbronnen

Middenklasse

**Subtractief
of
Additief**

Draagvlak
creëren

**Doelen en
verwachtingen**

OPRIT14
NAAR EEN SCHOOLTRAJECT
ZONDER SNELHEIDSBEPERKINGEN

Taal en meertaligheid: 'en / en'

► Perspectief leerlingen en ouders

- Positief en noodzakelijk
- Taal is nooit enkel maar taal
 - Belang van moedertaal voor identiteit

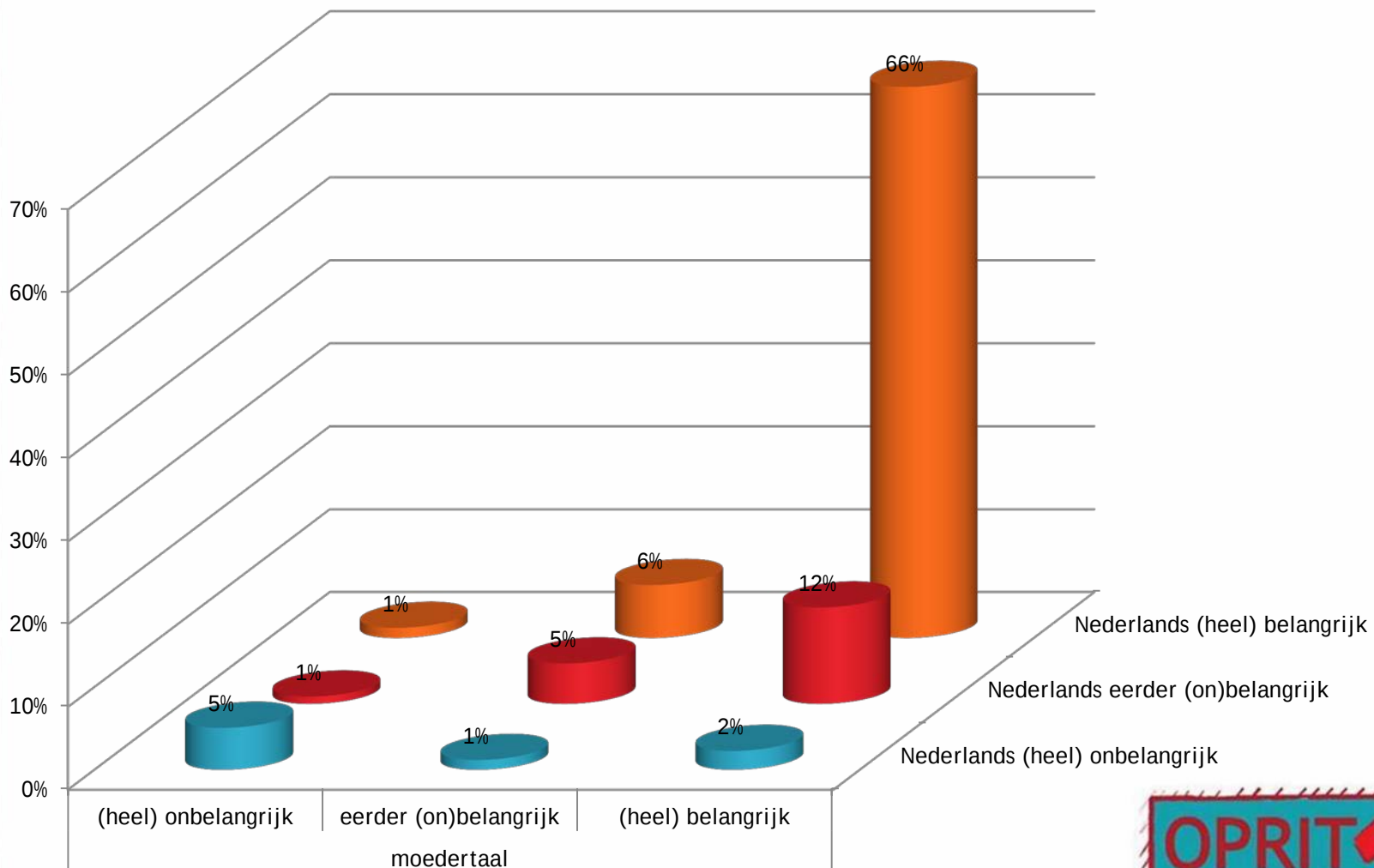
*“Ok, hij woont hier maar toch; **wij zijn Pools**”
(moeder van Poolse origine)*

- Communicatie met ouders/grootouders/familie
- Zegt niets over belang gehecht aan Nederlands

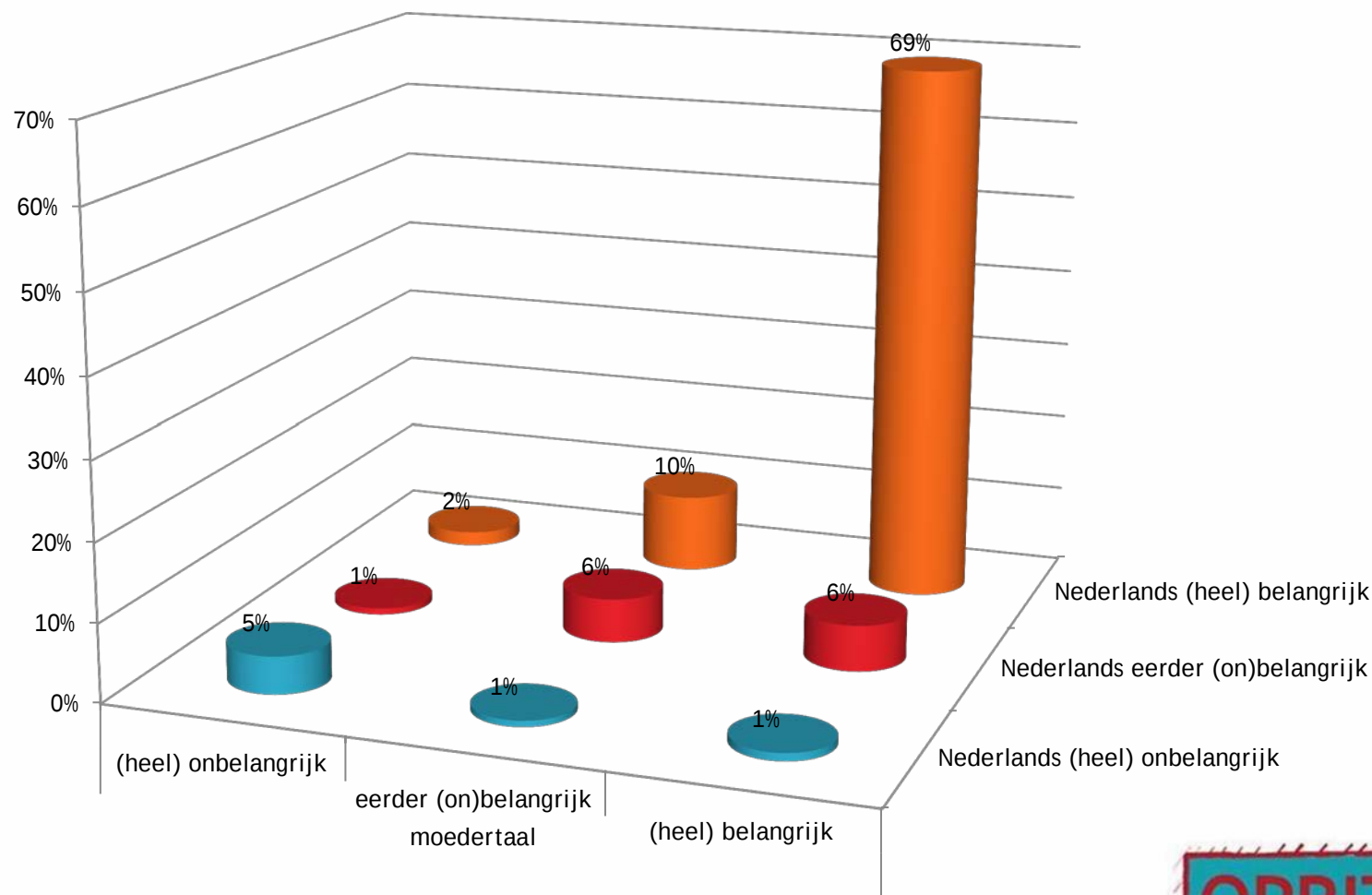
► Maar weinig of geen ondersteuning voor in regulier onderwijs

- Bijv. supplementair onderwijs

Hoe belangrijk is het **voor jou** om je moedertaal / Nederlands te leren?



Hoe belangrijk is het voor je ouders dat je je moedertaal / Nederlands leert?

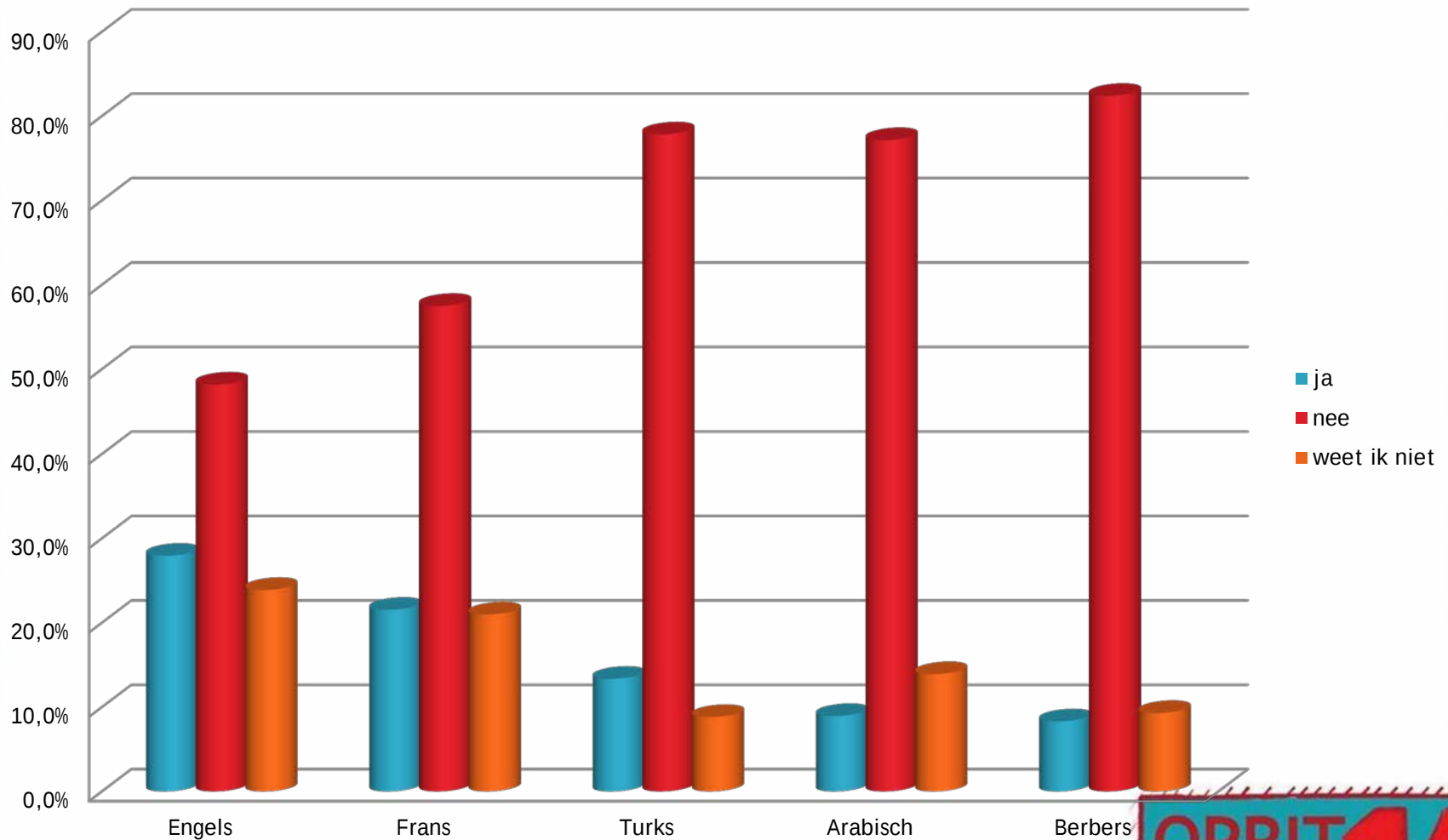


Taal en meertaligheid: 'of / of'

- ▶ Perspectief leerkrachten en directie
 - ▶ Oorzaak van falen -> daarom sanctioneren

*“Ik heb een **strafkaart** gekregen omdat ik Turks heb gesproken” (leerling van Turkse origine)*

Mag je op school je thuistaal spreken?



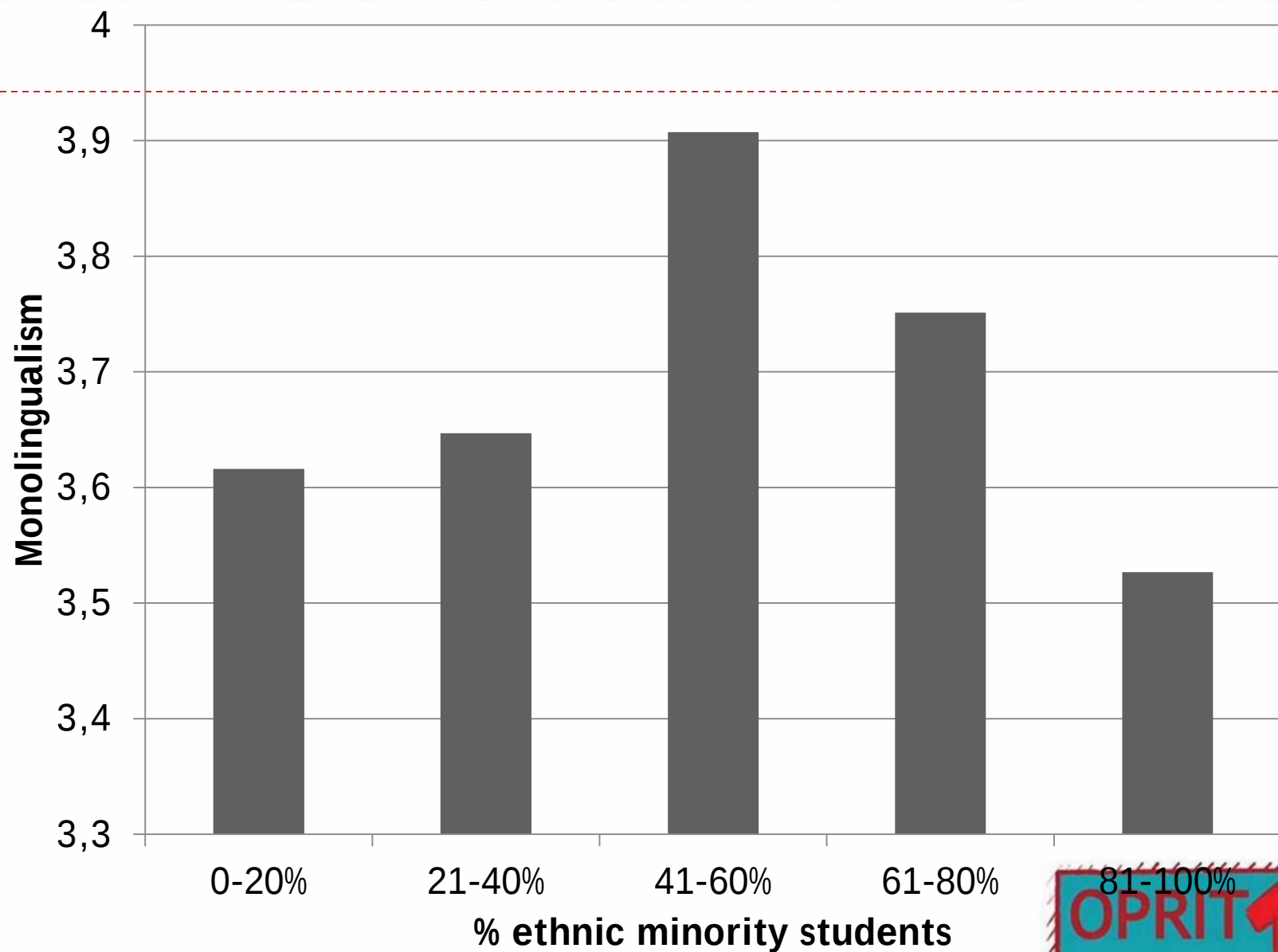
Kwantitatieve leerkrachtenbevraging

- ▶ Online bevraging bij 674 leerkrachten in 48 secundaire scholen in Antwerpen, Gent en Genk (periode maart – juni 2011)
 - ▶ 24 scholen vrij onderwijs
 - ▶ 24 scholen officieel onderwijs-
- ▶ Vragen over omgaan met diversiteit, meertaligheid, burgerschapscompetenties, eigen handelen in klas, vertrouwen in de leerlingen

Item	Description	(Completely) Agree
1	Anderstalige leerlingen zouden op school onderling geen vreemde taal mogen spreken.	77.3%
2	De belangrijkste reden van de schoolachterstand van anderstalige leerlingen is hun gebrekkige kennis van het Nederlands.	78.2%
3	De schoolbibliotheek (klasbibliotheek, mediatheek) dient ook boeken te bevatten in de moedertaal van de leerlingen.	12.8%
4	Anderstalige leerlingen moeten op school ook de mogelijkheid krijgen hun moedertaal te leren.	6.8%
5	Door op school ook de eigen moedertaal te spreken, leren anderstalige leerlingen onvoldoende Nederlands.	72.1%
6	Anderstalige leerlingen moeten ook reguliere vakken aangeboden krijgen in hun moedertaal.	3.2%
7	Het is belangrijker dat anderstalige leerlingen goed Nederlands leren dan de kennis van de eigen moedertaal te behouden.	44.7%
8	Het is in het belang van de anderstalige leerlingen als er straffen worden toegekend voor het spreken van de moedertaal op school.	29.1%

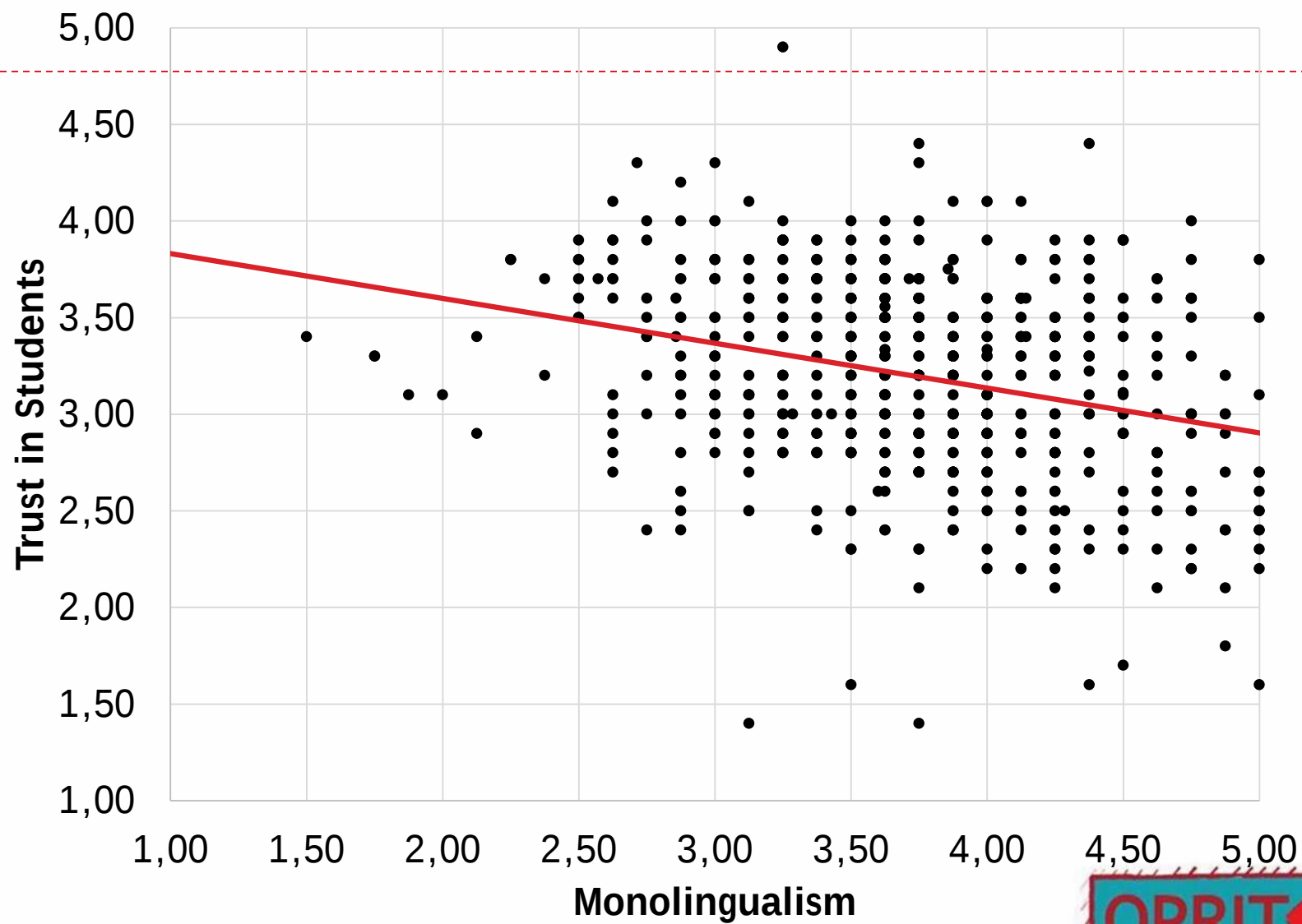
Sterke eentaligheidsideologie bij leerkrachten

- ▶ Taal als één van de belangrijkste factoren voor succes of falen (stelling 2 en 7)
- ▶ Sterke afwijzing meertalig onderwijs (stelling 6)
- ▶ Afwijzing meertaligheid als opportuniteit (stelling 3 en 4)
- ▶ Weinig aandacht voor thuistaal als element van identiteit (stelling 1 en 7)



Eentaligheidsideologie en schoolsamenstelling

- ▶ Eentaligheidsideologie is het sterkst in zgn. 'gemengde' scholen
 - ▶ Veel minder aanwezig in 'witte' en 'zwarte' concentratiescholen
 - ▶ Hoogst in scholen met 41-60% anderstalige leerlingen



Eentaligheidsideologie en teachability

- ▶ Sterke samenhang tussen eentaligheidsideologie en vertrouwen in leerlingen (teachability)
 - ▶ Hoe sterker de eentaligheidsideologie hoe minder vertrouwen in leerlingen

Taal en meertaligheid: 'of / of'

- ▶ Perspectief leerkrachten en directie
 - ▶ Onwil tot integratie
 - ▶ Betrokkenheid, waarden en normen, belang onderwijs ...

*“Het zijn soms **wantoestanden** hoor. Dat heeft allemaal te maken met die, die **taalachterstand** noem ik dat. Daar wordt niet aan opvoeding gedaan. Die jongens **hebben de kans niet, die worden niet opgevoed**, die worden gewoon ja, aan hun eigen lot overgelaten.” (Leerkracht)*

Taal en meertaligheid: 'of / of'

- ▶ Huwelijksmigratie, 'eigen media', ...

*“Als je ziet dat als leerlingen van Turkse origine, als die thuis heel veel Turks spreken, als die met hun vrienden, op school, als ze televisie kijken. Als ik het goed begrepen heb, zijn er **studies die het tegendeel beweren maar dat lijkt mij onlogisch te zijn**. Als je voortdurend in het Turks, Marokkaans of voor mij het Swahili, als je daar voortdurend in bezig bent, en je krijgt alleen maar Nederlands van half 9 tot 4 op je school. Dan is er **geen enkele professor die mij kan overtuigen** dat al de rest, dat dat geen invloed heeft op de taalontwikkeling van zijn Nederlands dan. Dus eigenlijk, dat **Nederlands zou geïmplementeerd kunnen worden in in hun thuistaal**, thuissituatie en weet ik veel wat.” (Leerkracht)*

School enige plaats waar ze Nederlands spreken?

- ▶ 65% van deze leerlingen kijken meestal **TV in het Nederlands**
- ▶ % van deze leerlingen die **minstens regelmatig** Nederlands spreken...

... thuis met hun vader	44,7%
... thuis met hun moeder	48,3%
... thuis met hun broers/zussen	85,7%
... met hun grootouders	8,9%
... met hun burens	83,3%
... op school met hun vrienden	90,1%
.... in de buurt met hun vrienden	82,5%
... op internet met hun vrienden	86,2%

Taal en meertaligheid: 'of / of'

*“Nochtans bij ons zijn we aan het werken aan een **taalproject**, dus er hangen nu slogans uit in de gangen van ‘**hier spreekt men Nederlands**’. Ik persoonlijk werk daar al jaren mee, ik doe da op een **ludieke manier**, zij moeten dus twintig cent betalen als zij dus geen Nederlands praten, **als ze dus Turks, euuuh Marokkaans praten, racistisch taalgebruik of denigrerend [praten], moeten zij betalen**. Ik vraag hun op voorhand, ga je daar mee akkoord, maar zo kan je ze op een speelse manier in de klas stimuleren om toch Nederlands te praten en dan steken we dat in een envelopke en daarna gaan ze daar kebab mee gaan eten over de middagpauze als dat voldoende is. Ik vind dat ge dan terug naar hun eigenheid gaat met kebab, Belgen moeten een frietje halen.” (Leerkracht)*

Taal en meertaligheid: toch 'en / en'?

- ▶ Beleidsniveau: 'meertaligheid is een van onze troeven'
 - ▶ Welke (thuis)talen kunnen wel?
 - ▶ Klassieke 'verwante' talen – Europese talen
 - ▶ Economische insteek – BRIC
 - ▶ Talen obv behoeften bij ouders en leerlingen?
- ▶ Subtractieve acculturatie/schooling
- ▶ Model minority
 - ▶ 'onzichtbaarheid' van meertaligheid?

Hiërarchiën en stigmatisering

**Sociale
ongelijkheid**

Diversiteit
en identiteit

**Discoursen
en praktijk**

Curriculum
aanpassing

Verzoenen van
perspectieven

Kritische
pedagogie

Stigma

Agency en
structuur

Deficiet
denken

Succes of falen

Netwerken

**Socio-
economische
status**

**Migratie-
achtergrond**

Meertaligheid

Model
minderheid

Alternatieve
hulpbronnen

Middenklasse

Subtractief
of
Additief

Draagvlak
creëren

Doelen en
verwachtingen

Hiërarchiën en stigmatisering

- ▶ Congruentie?
- ▶ Mentale en sociale structuren
 - ▶ Onderwijsvormen
 - ▶ BSO

*“Maar jammer genoeg is bijvoorbeeld zo’n afdeling Kantoor zo’n beetje een **afvalrichting** geworden. Of een negatieve keuze geworden. Das heel raar, das op 5 jaar tijd pfff... 5 jaar geleden de beste leerlingen van beroeps waren die van kantoor. De meest gemotiveerde waren die van kantoor. En nu zijn het de minst gemotiveerde. [...] En dat die grote mythe eens weg is van ’t TSO is minder dan het ASO . [...] zelfs niet iedereen in ’t onderwijs is [...] daarvan overtuigd. **Als als nie iedereen in ’t onderwijs daarvan overtuigd is, hoe kan je dan de ouders in godsnaam daarvan kunnen [...] overtuigen**” (Directeur)*

Hiërarchiën en stigmatisering

► Migratieachtergrond

- Jongeren van Turkse en Marokkaanse achtergrond (in BSO)

*“Maar het is inderdaad zo.. allez, we proberen **goeie leerlingen** aan te trekken en allez ook wel wat **wittere leerlingen** aan te trekken. Om de mix wat te garanderen. Allez dat **is niet uitgesproken**, maar het is wel iets dan bij ons leeft.” (Directeur)*

- Zie ook ‘witte’ en ‘zwarte / bruine’ vlucht

*“Ze [moeder] zei zo van: “ja als er veel Turkse meisjes ofzo in je klas zitten dan verander ik je gewoon van klas. **Hoe minder Turken hoe beter...**” (Leerlinge van Turkse origine)*

Duurzame ontwikkeling in het onderwijs

Sociale
ongelijkheid

Diversiteit
en identiteit

Discoursen
en praktijk

**Curriculum
aanpassing**

**Verzoenen
van
perspectieven**

**Kritische
pedagogie**

Stigma

**Agency en
structuur**

Deficiet
denken

Succes of falen

Netwerken

Socio-
economische
status

Migratie-
achtergrond

Meertaligheid

Model
minderheid

Alternatieve
hulpbronnen

Middenklasse

Subtractief
of
Additief

**Draagvlak
creëren**

**Doelen en
verwachtingen**

Duurzame ontwikkeling in het onderwijs

- ▶ Congruentie tussen school en thuis

*“Ik denk dat **thuis**situatie een heel belangrijke rol speel. Als je thuis ondersteund wordt, ni alleen in het leren, maar ook een **positief zelfbeeld** is heel belangrijk. Eh, positief **zelfbeeld**, zelfvertrouwen, wat **eigen waarden**.” (Leerkracht)*

*“Dat is één van de **sterktes**, dat is dat die **thuis**talen zo verscheiden zijn.” (Directeur – Antwerpen)*

- ▶ Scholen met ‘goede praktijken’ – ongeacht SES, migratieachtergrond, ...

Achtergrondkenmerken versus 'beïnvloedbare' kenmerken (padmodel)

- ▶ Leerlingen met lage SES, migratie-achtergrond, andere thuistaal vertragen meer in LO & SO
- ▶ Leerlingen met lagere SES hebben lagere punten eind LO & in SO2

MAAR:

- ▶ **Steun van broers / zussen** leidt tot hogere punten eind LO & in SO2
- ▶ **Emotionele steun van ouders** ($\neq$ ouderbetrokkenheid op school) leidt tot hogere punten in SO2 en meer academisch zelfvertrouwen

Duurzame ontwikkeling in het onderwijs

- ▶ Alternatieve hulpbronnen in buitenschoolse netwerken
- ▶ Specifieke rol van supplementair onderwijs
 - ▶ Speelt in op gebrek in het regulier onderwijs ervaren door ouders en leerlingen
 - ▶ Positief zelfbeeld
 - ▶ Waardering 'eigen' taal en culturele achtergrond
 - ▶ Belangrijke brugfunctie
 - ▶ Belangrijk informatienetwerk
 - ▶ Altijd met de blik op het reguliere onderwijs en bredere samenleving

Duurzame ontwikkeling in het onderwijs

- ▶ Reflectie op het onderwijs:
 - ▶ Niet enkel structureel
 - ▶ Ook 'inhoudelijk', discourses, omgaan met ...
 - ▶ Dominant discours is dat de instroom het probleem is, en minder het onderwijs zelf.
 - ▶ Creëren van een draagvlak

www.ond.vlaanderen.be/diversiteit/visie/

- ▶ (Men) denkt en doet in onze maatschappij (en onderwijs) de dingen nog vaak vanuit de positie of het perspectief van "de norm"
 - ▶ Vlaams, Nederlandstalig, Middenklasse, ...
- ▶ 'dominante groep' die dan bepaalt wat er met de 'doelgroepen' dient te gebeuren
 - ▶ Subtractieve benadering
- ▶ Vaak (gaat) de positieve aandacht vooral uit naar mensen die grotendeels in deze norm passen
 - ▶ Additieve benadering, 'model minority'

(zelf)kritische pedagogie

- ▶ Monocultureel perspectief houdt onvoldoende rekening met perspectieven van ouders en leerlingen met immigratieachtergrond
- ▶ Alle betrokkenen het gevoel (terug)geven dat ze iets kunnen doen
- ▶ Sensibiliseren van expliciete en impliciete boodschappen in interacties en beleid
- ▶ Duidelijke voorbeelden van samenwerking met mooie resultaten